

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МОДЕРНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету історії та
міжнародних відносин

доц. Віталій АНДРЕЙКО.

«30» червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта

Предметна спеціальність: .014.03 Середня освіта. Історія

Освітня програма: Історія

Статус дисципліни: обов'язкова

Мова навчання: українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання історії в школі» для здобувачів **першого (бакалаврського) рівня** вищої освіти галузі знань: **01 Освіта/Педагогіка**, спеціальності: 014 Середня освіта, предметної спеціальності **014.03 Середня освіта (Історія)**, освітньої програми **Історія**.

Розробник: **Міщанин Василь Васильович**, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри модерної історії України та зарубіжних країн

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн протокол №9 від 29 червня 2023 року

Завідувач кафедри _____ доц. Ігор ШНИЦЕР

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин протокол №8 від 30 червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії _____ доц. Світлана МИШКО

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2024/2025 н.р. без змін; зі змінами (Додаток   ).
(потрібне підкреслити)

протокол № 12 від « 25 » червня 2024 р. Завідувач кафедри Гор Шенчер
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 2025 / 2026 н.р. без змін; зі змінами (Додаток   ).
(потрібне підкреслити)

протокол № 14 від « 26 » червня 2025 р. Завідувач кафедри Гор Шенчер
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20   / 20   н.р. без змін; зі змінами (Додаток   ).
(потрібне підкреслити)

протокол №   від «   »   20   р. Завідувач кафедри
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20   / 20   н.р. без змін; зі змінами (Додаток   ).
(потрібне підкреслити)

протокол №   від «   »   20   р. Завідувач кафедри
(підпис) (Прізвище ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS: 4	Курс (рік підготовки):	Курс (рік підготовки):
Загальна кількість годин: 120	4-й	5-й
Кількість модулів: 2	Семестр: 7-й	Семестр: 9-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студентів – 3	Лекції:	
	40	12
	Практичні (семінарські):	
	20	6
Вид підсумкового контролю: семестровий	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: екзамен	Самостійна робота:	
	60	102

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом методики викладання історії є дослідження процесу навчання історії з метою використання його закономірностей для підвищення ефективності освіти, виховання і розвитку підростаючого покоління. Методика розробляє зміст, організацію й методи навчання історії відповідно до вікових особливостей учнів. Предмет вивчення навчальної дисципліни: курси вітчизняної і всесвітньої історії у закладі вищої освіти; принципи, методи, прийоми і засоби викладання історичних дисциплін у ЗЗСО.

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Методика викладання історії в школі**» є: надати студентам уявлення про основні закономірності викладання історії та теоретичні засади історичної дидактики, сформувати практичні уміння, які будуть використані в освітній та професійній діяльності. **Основними завданнями** вивчення дисципліни є: сформувати цілісне уявлення про цілі та зміст сучасної історичної освіти; розкрити ефективні механізми для формування у молоді умінь швидко адаптуватися до динамічних умов життя; охарактеризувати методологію методики як наукової дисципліни; ознайомити зі змістом програм і підручників з історичних курсів; охарактеризувати засоби, методи і прийоми викладання історії; висвітлити способи перевірки знань й умінь, критерії оцінювання рівня сформованості компетентностей; визначити форми позааудиторної роботи з історії; навчити працювати зі значним обсягом навчально-методичної інформації, самостійно здійснювати її пошук, обробку й аналіз; сформувати у здобувачів вищої освіти навички ведення педагогічного спостереження.

Відповідно до **освітньої програми «Історія»**, вивчення навчальної дисципліни «**Методика викладання історії в школі**» сприяє формуванню у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти таких **компетентностей**:

ЗК – 01. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК – 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку

предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технології, вести здоровий спосіб життя.

ЗК – 03. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК – 04. Здатність працювати в команді.

ФК – 01. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК – 06. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ПК – 03. Здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ПК – 04. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних подій та постатей.

ПК – 05. Здатність характеризувати досягнення історичної науки та сучасний стан історичних інституцій, їхні ролі у суспільному житті, оцінювати та визначати історичні джерела (пам'ятки).

ПК – 06. Здатність застосовувати системні знання з історії та методики навчання історії у викладанні предмета в базовій середній школі, здійснювати структурування навчального матеріалу.

ПК – 07. Здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

ПК – 08. Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Методика викладання історії у школі**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми:

ОК 13. Основи педагогічної майстерності;

ОК 17. Педагогіка;

ОК 41. Педагогічна пропедевтична практика;

ОК 20. Історія освіти та педагогічної думки (стародавній світ та доба Середньовіччя);

ОК 22. Психологія (у тому числі вікова);

ОК 24. Історія освіти та педагогічної думки нового часу;

ОК 27. Основи шкільного краєзнавства;

ОК 42. Психолого-педагогічна практика.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Методика викладання історії в школі**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПР):

Програмні результати навчання	Шифр ПР
Планує й здійснює освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей здобувачів загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти, забезпечує розвиток пізнавальної діяльності здобувачів, здійснює мотивацію до навчання, застосовує диференціацію навчання.	ПР-2
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти.	ПР-3

Уміє застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.	ПР - 7
Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.	ПР - 9
Здатний цінувати розмаїття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва, проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище у закладах загальної середньої освіти, враховуючи особливості національних спільнот	ПР - 11
Уміє організувати освітній простір із дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно проектує навчальний простір у закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти спільно зі здобувачами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб.	ПР - 13
Знаходить оригінальні рішення, спрямовані на розв'язання педагогічних завдань у закладах середньої освіти.	ПР - 16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Методика викладання історії у школі»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПР
Знання основних закономірностей методики викладання історії, чинних шкільних програм, сучасної методичної літератури	ПР-2 ПР-3 ПР-7
Розуміння процесу і засобів формування знань, методів та методичних прийомів навчання та виховання учнів у процесі вивчення історії.	ПР-2 ПР-3 ПР-7
Оволодіння формами організації навчально-виховного процесу з історії, методики проведення уроків з історії та особливостей проведення нестандартних та інтегрованих уроків.	ПР-3 ПР-9
Усвідомити специфіку роботи з різними віковими групами осіб, що навчаються. Вміння складати психолого-педагогічну характеристику учня, класного колективу	ПР- 11 ПР-13 ПР-16
Знання системи перевірки й оцінки знань, вмінь та навичок учнів та методики діагностики навчально-пізнавальної діяльності учнів.	ПР-2
Вміння проводити навчальну діяльність, індивідуалізувати навчально-виховну діяльність при викладанні історії, активізувати пізнавальну діяльність осіб, що навчаються.	ПР-3 ПР- ПР-16
Виробити вміння застосовувати різні методи та прийоми навчально-виховної діяльності на уроках.	ПР-7 ПР-9
Вміння складати план-конспект уроку, готувати і проводити уроки різних типів, застосовувати різні види наочності впродовж проведення уроків, працювати з науково-методичною літературою.	ПР-2 ПР-7 ПР-9

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи навчання

Метод проблемного викладення матеріалу, пояснювально-ілюстративний метод, пошуковий та дослідницький методи, інтерактивний метод.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни «Методика викладання історії у школі» є: презентація та захист рефератів, модульні контрольні роботи, екзамен.

Форми (методи) контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні відповіді на семінарських заняттях, презентація і захист рефератів.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форми підсумкового семестрового контролю: екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота										МКР	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота										МКР	Сума
T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	40	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	10	40	10	40
Реферат	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Методика оцінювання. Модульна контрольна робота складається із 2-ох теоретичних питань, кожне з яких оцінюється у 20 балів.

Не підготовка реферату, а також неявка на модульну контрольну роботу оцінюються в 0 балів незалежно від причини невиконання (неявки).

Сумарна оцінка (від 0 до 100 балів) виставляється у відомість модульного контролю. Модуль зараховується, якщо сумарний бал складає не менше 60 балів, і студент підготував реферат, яка є складовою модуля.

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу, або ж його модульна оцінка складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку підсумкового контролю у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Екзаменаційна методика оцінювання. Екзаменаційна оцінка визначається в залежності від рейтингового балу, або балів за екзамен.

До складання екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35.

Здобувач вищої освіти, підсумкова модульна оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю під час чергування викладача на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету. В протилежному випадку, здобувач не допускається до екзамену і у нього виникає академічна заборгованість.

Екзамен з навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не скласти, якщо він успішно пройшов модульний контроль та його влаштовує підсумкова модульна оцінка. Здобувачі вищої освіти, підсумкова модульна оцінка яких становить від 35 до 59, екзамен складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на екзамені рейтинговий бал, при цьому, за результатами складання екзамену оцінка не може бути менша за підсумкову модульну оцінку, яку він отримав за результатами модульних контролів.

Екзамен проводиться в усній формі. Екзаменаційний білет складається з трьох теоретичних питань. Оцінювання результатів навчання на екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за екзамен вноситься у відомість обліку успішності.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання підсумкового контролю з дисципліни

— **«відмінно» (90-100 балів, A)** заслуговує студент, який виявив всебічне і глибоке знання програмового матеріалу, вміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну і ознайомився з додатковою літературою, розуміє взаємозв'язок головних понять дисципліни та їх значення для майбутньої професії;

— **«добре» (82-89 балів, B)** заслуговує студент, який виявив повне знання програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу рекомендовану програмою, виявив систематичний характер знань з дисциплін і здатний до самостійного доповнення, але під час відповіді допустив деякі неточності;

— **«добре» (74-81 бал, C)** заслуговує студент, що виявив не цілком повне знання програмного матеріалу, не завжди успішно виконує передбачені програмою завдання, частково засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою, виявив не систематичний

характер знань з дисциплін і не завжди здатний до їх самостійного доповнення і під час відповіді допускає деякі неточності;

— **«задовільно» (64-73 бали, D)** заслуговує студент, що виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, вміє виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий з основною рекомендованою літературою. Як правило, дана оцінка виставляється студентам, що допустили помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача;

— **«задовільно» (60-63 балів, E)** заслуговує студент, що виявив часткове знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, не завжди вміє виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий лише частково з основною рекомендованою літературою. Як правило, дана оцінка виставляється студентам, що допустили грубі помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які частково володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача.

— **«незадовільно» (35-59 балів, FX)** виставляється студенту, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

— **«незадовільно» (0-34 балів, F)** виставляється студенту коли протягом семестру він допустив грубі помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

ТЕМА 1. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА НАУКА. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЦІЛЕЙ ТА СТРУКТУРИ ШКІЛЬНИХ КУРСІВ ІСТОРІЇ

Поняття та сутність методики навчання історії. Об'єкт і предмет методики як науки. Роль і місце методики у шкільному навчанні історії. Зв'язок методики навчання історії з іншими науками. Методи наукових досліджень у методиці навчання. Сучасні цілі та завдання шкільної історичної освіти в Україні. Порівняльна характеристика лінійного та концентричного підходів до структури шкільної історичної освіти. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні.

ТЕМА 2. ЗМІСТ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Основні компоненти змісту історичної освіти. Результати засвоєння змісту освіти (знання, уміння, навички, ставлення, орієнтації). Історичні факти і їх класифікація. Узагальнення і систематизація фактів. Факт-подія, факт-явище, факт-процес. Елементарні, прості й складні факти. Динамічні та відносно статичні факти. Педагогічна типологія історичних фактів – головні та неголовні. Теоретичний матеріал в історичних курсах. Критерії поняття у методиці навчання історії. Зв'язки: причинно-наслідкові, хронологічні та локальні; конкретно-історичні, загальноісторичні та всезагальні. Види історичних уявлень: 1) кількісні 2) локальні (просторові); 3) хронологічні (часові); 4) образні; 5) логічні. Процес формування історичних уявлень. *Індуктивний* і *дедуктивний* способах пізнання історії. Етапи формування конкретно-історичних понять. Факти і теорія в курсах основної школи. Проблема аналізу й узагальнення фактів.

ТЕМА 3. ПІЗНАВАЛЬНІ ВМІННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Пізнавальні вміння в методиці навчання історії. Проблема формування прийомів навчальної діяльності учнів. Прийом навчальної роботи. Уміння учня. Навички. Роль

пізнавальних умінь у сучасному процесі навчання. Класифікація пізнавальних умінь за змістом: загальнонавчальні і спеціальні, предметні. Класифікації за вимогами до рівня підготовки випускників основної і повної середньої школи: 1) хронологічні; 2) просторові (картографічні вміння); 3) інформаційні (уміння працювати з джерелами); 4) мовленнєві (усно та письмово описувати історичні події і явища); 5) логічні (аналізувати, пояснювати історичні факти); 6) аксіологічні (формулювати версії та оцінки історичного руху і розвитку). Прийоми емпіричного вивчення історичних фактів (картинний і аналітичний опис, образне і сюжетне оповідання, педагогічне малювання, макетування і т. д.). Прийоми вивчення теоретичного матеріалу (пояснення, міркування, узагальнююча характеристика і т. д.). Методика формування пізнавальних умінь у навчанні історії. Перетворюючий і творчий рівень.

ТЕМА 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНІВ У НАВЧАННІ

Проблема дослідження і розвитку пізнавальних можливостей учнів. Пізнавальні процеси у навчанні. Сприйняття. Специфіка педагогічних вимог до організації сприйняття школярами навчального матеріалу. Аналітичний тип сприйняття. Синтетичного типу сприйняття. Емоційному типі сприйняття. Уява: репродуктивна (відтворююча), творча і фантастична. Пам'ять: короткочасну оперативну і довгострокову. Види пам'яті. Мислення і його види. Способи мислення: критичний і творчий. Прийоми мислення. Пізнавальні можливості учнів у навчанні історії. Пізнавальний мотив. Формування стійкого інтересу до предмета. Проблема диференційованого підходу до учнів у навчанні історії. Пізнавальний інтерес. Пізнавальні здібності. Діагностика пізнавальних здібностей і можливостей.

ТЕМА 5. ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНІВ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ

Способи вивчення пізнавального інтересу учнів до історії. Діагностики пізнавальних здібностей своїх учнів. Етапи обробки результатів анкети. Визначення рівня розвитку пізнавальних здібностей школярів до вивчення історії. Діагностуючий диктант, його аналіз. Нові підходи до діагностики навченості учнів. Пізнавальні завдання як засіб діагностики і розвитку пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії.

ТЕМА 6. ПОНЯТТЯ ПРО МЕТОДИ, ПРИЙОМИ І ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Проблема класифікації методів навчання та їх визначення (дефініції). Поняття «класифікація». Історичне коріння класифікації сучасних методів навчання. Провідні поняття, пов'язані з процесом навчання історії. Становлення підходів до визначення понять «методи», «прийоми», «способи» навчання, різні підстави їх систематизації. Пасивні, активні та інтерактивні методи навчання. Сучасні уявлення дидактів про зміст поняття «метод навчання». Методи пов'язані з виконанням творчих завдань: частково-пошуковий чи евристичний, проблемний і дослідницький. Сутність інтерактивних методів. Прийоми навчання історії. Прийоми розумової діяльності (внутрішня сторона) та прийоми навчальної роботи (зовнішня сторона) учнів. Структура методу навчання історії. Прийоми навчальної роботи. Прийоми вивчення історичних фактів на емпіричному рівні. Засвоєння історичних фактів на емпіричному рівні. Класифікаціями прийомів пов'язана із засвоєнням головних фактів: оповідання, сюжетне оповідання, опису, картинний опис, образна характеристика. Складні прийоми творчої реконструкції образу головного історичного факту: персоніфікація, драматизація, стилізація, інтерв'ю. Вивчення неголовних фактів – коротке повідомлення. Прийоми вивчення історичного матеріалу на теоретичному рівні. Пояснення. Доведення та міркування. Узагальнююча характеристика. Види планів: смисловий, стереотипний, тезовий. Таблиці, діаграми, графіки.

ТЕМА 7. ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Актуальні проблеми шкільного підручника з історії. Підручник як нормативний документ. Повний перегляд і створення курсу вітчизняної історії України. Зміни підходів до розгляду людської особистості. Моноконцептуальні та поліконцептуальні історичні навчальні книги. Особливості висвітлення вітчизняної історії ХХ ст. Основні підручники, що використовуються в школі. Вдосконалення апарату підручника. Основні характеристики підручника. Аналіз сучасного підручника. Вимоги до підручника. Робочі зошити – вид друкованих роздаткових навчальних посібників. Використання методичних можливостей підручника на уроці історії. Структура підручника. Інформаційний (навчальний) текст підручника з історії. Додатковий та пояснювальний тексти. Позатекстові компоненти. Методичний апарат. Система питань і завдань, навчальних таблиць, інструктивних матеріалів. Місце і роль завдань для тематичного оцінювання. «Апарат орієнтування».

ТЕМА 8. НАОЧНІСТЬ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ. НАВЧАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ РІЗНИХ ТИПІВ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

Поняття наочного навчання. Сприйняття предметів чи за допомогою зображень (наочності) у процесі навчання. Наочність як один із принципів навчання. Класифікація наочності. Методика використання наочних засобів і посібників. Методика роботи з речовими пам'ятками. Методика роботи з умовно-графічною наочністю. Застосування опорних схем та сигналів у навчанні історії. Опорний конспект. Основні «робочі» терміни: опора, сигнал, опорний сигнал, знак, символ, піктограма, піктографічний лист, ідеограма. Типи конспектів. Використання схем на уроках історії. Класифікація навчальних текстів. Методика роботи з історичним документом. Наукові методи оцінки джерел. Класифікація документів, застосовуваних у навчанні історії. Робота вчителя і учнів з історичним документом. Етапи навчання роботі з документом. Художня література у навчанні історії. Історична белетристика. Прийоми використання вчителем книжки на уроках. Підготовка тексту художнього твору до відтворення на уроці. Використання науково-популярної та довідкової літератури.

ТЕМА 9. ІСТОРИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ДЖЕРЕЛО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ.

Типологія навчальних текстів Місце та роль історичних текстів у навчанні історії. Класифікація навчальних текстів. Методика роботи з документами на уроках історії: первинні і вторинні джерела, типологія джерел, класифікація документів. Прийоми та етапи роботи з документами. Використання творів художньої та науково-популярної літератури в процесі навчання історії. Прийоми ознайомлення з художньою та науково-популярною літературою у процесі вивчення історичного матеріалу. Проблема інтерпретації текстів на уроках історії. Підручник як основний тип навчального тексту. Функції підручника. Прийоми роботи з текстом підручника історії.

ТЕМА 10. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ. ІНТЕРНЕТ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.

Технічні засоби навчання (ТЗН), Аудіовізуальні засоби навчання історії. Застосування ТЗН. Діафільми і діапозитиви. Кодоскоп. Звукові посібники. Радіопостановки, радіокомпозиції на історичні теми й спеціальні навчальні радіопередачі. Навчальне кіно і телебачення. Активність пізнавальної діяльності учнів на уроках з використанням кіно і телебачення. Формування умінь бачити наочно-образну сторону фільмів, телепередач і одночасно осмислювати їхній зміст. Види історичних передач на телебаченні. Використання комп'ютера як засобу навчання та відповідних технологій. Поширення і застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у навчанні історії. Класифікація комп'ютерних програм з історії. Робота з освітніми електронними ресурсами

(OEP) на уроках історії в основній школі. Рівні користувача комп'ютером. Мультимедійний проектор. Педагогічні сайти та форуми вчителів. Методика роботи з Інтернет-ресурсами.

ТЕМА 11. УРОК ЯК ОСНОВНА ФОРМА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Поняття форми навчання. Класифікація і становлення форм навчання. Класно-урочна форми навчання. Я.А. Коменський. Урок. Варіанти класно-урочної форми: белл-ланкастерська система взаємного навчання, батавська, мангеймська, лабораторна система навчання (Дальтон-план). Типи і форми уроків. Сучасна дидактична класифікація уроків: уроки засвоєння нового навчального матеріалу; уроки формування і вдосконалення умінь та навичок; уроки закріплення та застосування знань, умінь та навичок; уроки узагальнення та систематизації знань; уроки контролю і корекції знань, вмінь та навичок; комбіновані уроки. Характеристика основних типів уроку. Структурні компоненти уроку: організаційний момент, актуалізація опорних знань, умінь та уявлень учнів або підготовка школярів до сприйняття нової теми, мотивація навчальної діяльності, оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів, вивчення нового матеріалу, осмислення нових знань і систематизація й узагальнення нових знань і умінь на перетворюючому і творчому рівнях підведення підсумків, інструктаж з домашнього завдання, перевірка знань і умінь.

ТЕМА 12. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО УРОКУ. ПРОЄКТУВАННЯ УРОКУ.

Загальна характеристика основних етапів підготовки вчителя до уроку. Особливості структури та методики складання календарно-тематичного плану з історії. Структура та методика складання плану-конспекту уроку. Етапи підготовки вчителя до уроку. Тематичне планування. Структурно-методичний аналіз змісту навчального історичного матеріалу уроку. Організація роботи на основних етапах уроку: Хід уроку (основні елементи структури уроку), зміст і прийоми викладання вчителя, зміст і прийоми навчальної роботи учнів. Відповідність підготовки вчителя до уроку. Методика проведення різних типів та елементів структури уроку. Методика проведення різних типів та елементів структури уроку. Типи і форми уроків історії: «уявні екскурсії», уроки-вернісажі, уроки-літературні салони, уроки-спектаклі, уроки-аукціони, «модульні уроків».

ТЕМА 13. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.

Лекція у навчанні історії. Шкільна лекція методика її проведення. Мета лекції, план. Оглядові та тематичні лекції. Відповідність прийомів викладання і навчальної роботи під час лекції. Форми учнівських записів під час лекції (тези, конспект). Підготовка та проведення лекції. План лекції, пізнавальне (проблемне) завдання, коротке узагальнення і логічний перехід до наступного питання, узагальнюючий висновок, практикум чи робота для перевірки. Лекції із застосуванням інтерактивних методів. Семінар. Основні завдання семінару як форми організації навчання в основній школі. Дидактичні види семінарів: тематичні, узагальнюючі, узагальнюючі і систематизуючі знання. Методика проведення семінарів. Наочне і технічне оформлення семінару. Семінар-змагання, семінар-дискусія. Лабораторне заняття. Структура лабораторного заняття за підручником. Проведення лабораторного заняття за підручником. Лабораторні заняття за документами. Практичне заняття. Практикуми з розвитку пізнавальних умінь. Практикуми з розв'язання пізнавальних задач, практикуми з перевірки результатів творчо-пошукової діяльності. Поняття «гра». Дидактична гра. Методика проведення ігор. Ігри-змагання, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні ігри, ігри-драматизації. Дидактична класифікація ігор: актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі, контрольно-корекційні. Застосування ігрових форм у навчальній діяльності учнів. Класифікація ігор: рольові ігри, театралізовані вистави, проблемно-дискусійні.

ТЕМА 14. ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Суть інтерактивного навчання і традиційні підходи. Основні моделі навчання. Пасивна модель навчання. Активна модель навчання. Інтерактивна модель навчання. Елементи інтерактивного навчання в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр., теорії розвивального навчання. Порівняльна характеристика моделей навчання. Плюси і мінуси такого інтерактивного методу навчання як робота в парах. Правила застосування окремих інтерактивних технологій.

Схема навчання: учень – технологія – вчитель. Технологія навчання. Педагогічна технологія. Основні критерії технологічності: системність, керованість, ефективність, відтворюваність. Класифікація інтерактивних методів навчання історії за характером взаємодії вчителя і учнів. Груповий, колективний, колективно-груповий методи. Інтерактивні методи. Навчальні цілі учнів. Механізми співробітництва в учнів. Кооперативне навчання в групах і парах. Основні ознаки групового методу. Різні варіанти організації роботи груп – «Діалог», «Спільний проект», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Обговорення проблеми в загальному колі», «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Дискусія», «Дебати».

Вимоги до структури уроку, її основні елементи: мотивація, оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивні вправи - центральна частина заняття, підсумки оцінювання результатів уроку.

ТЕМА 15. ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИКЛАДАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ.

Наукові основи інновацій в освіті. Навченість учнів: поняття, рівні, методика діагностики. Компетентність як педагогічне явище. Поняття та сутність компетентності. Класифікація ключових компетентностей учнів. Учнівські компетенції з історії. Педагогічний сторітеліенг. Теоретичні засади інноваційного навчання історії. Характеристика сучасних технологій навчання історії. Технології повного засвоєння навчального матеріалу. Технології розвивального навчання. Впровадження нових педагогічних моделей навчання історії.

ТЕМА 16. СПОСОБИ ПЕРЕВІРКИ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Проблема перевірки та оцінювання результатів навчання. Систематична перевірка та її застосування на практиці. Первинна (поточна), відстрочена і підсумкова перевірка. Форми перевірки – фронтальне опитування. Періодичний контроль (перевірка і оцінювання) і його спрямування на визначення й оцінювання сформованості знань. Тематичний контроль. Функції перевірки та оцінювання (контролю) результатів навчання історії: діагностична, прогностична, коригуюча, навчальна, розвивальна, виховна, стимулююче-мотиваційна. Принципи здійснення контролю (перевірки й оцінювання) на уроках історії в основній школі.

Сучасні підходи до оцінювання рівня навчальних досягнень школярів на уроках історії. Знанісвий, діяльнісний та компетентніший підходи до визначення рівнів навчальних досягнень школярів. Технологія діагностування навченості учнів з гуманітарних дисциплін. Основні об'єкти оцінювання навчальних досягнень учнів. Шкала вимог до учнівських умінь.

ТЕМА 17. ПРОФЕСІЙНИЙ ПОРТРЕТ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ.

Учитель історії: права та обов'язки. Педагогічна спрямованість вчителя історії: поняття, структура, типи. професіограма, професійна компетентність та професійний портрет вчителя історії. Індивідуальний стиль діяльності педагога. Особливості педагогічної діяльності вчителя історії; її зміст і структура. Викладання історії як творча

діяльність спільна вчителя та учня. Сутність педагогічної творчості. Етапи професійного вдосконалення вчителя історії. Основні напрямки самоосвіти вчителя історії.

ТЕМА 18. МЕТОДИЧНА РОБОТА В ШКОЛІ.

Методична робота в школі: поняття, напрямки, форми організації. Методоб'єднання істориків: завдання, зміст і напрямки роботи в школі. Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників. Система роботи з молодими вчителями. Методичні напрацювання вчителів історії України, методична періодика.

ТЕМА 19. КАБІНЕТ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ.

Загальна характеристика навчального кабінету в школі. Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення навчальних кабінетів. кабінет історії: загальна характеристика та особливості оснащення.

ТЕМА 20. ВИХОВНА РОБОТА З ІСТОРІЇ В ШКОЛІ.

Виховна цілі і завдання предмету «Історія». Тиждень історії в школі. Сценарій виховного заходу з історії: структура, вимоги до нього.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
ТЕМА 1. Методика навчання історії як педагогічна наука. Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії.	6	2	2			2	6	2				4
ТЕМА 2. Зміст шкільної історичної освіти.	6	2				4	6		2			4
ТЕМА 3. Пізнавальні вміння як компонент змісту шкільної історичної освіти.	6	2	2			2	6					6
ТЕМА 4. Психолого-педагогічна характеристика пізнавальних можливостей учнів у навчанні.	6	2				4	6					6
ТЕМА 5. Діагностика пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії.	6	2				4	6	2				4
ТЕМА 6. Поняття про методи, прийоми і засоби навчання історії.	6	2				4	6					6
ТЕМА 7. Шкільний підручник як найважливіший засіб навчання.	6	2	2			2	6	2				4

ТЕМА 8. Наочність у навчанні історії. навчання за допомогою різних типів навчальних текстів.	6	2				4	6					6
ТЕМА 9. Історичний текст як джерело навчання історії.	6	2	2			2	6					6
ТЕМА 10. Технічні засоби навчання. Інтернет на уроках історії.	6	2	2			2	6					6
Всього год. за змістовий модуль	60	20	10			30	60	6	2			52
Модуль 2.												
ТЕМА 11. Урок як основна форма навчання історії.	6	2				4	6	2				4
ТЕМА 12. Підготовка вчителя до уроку. проектування уроку.	6	2				4	6					6
ТЕМА 13. Форми організації навчального процесу.	6	2				4	6	2				4
ТЕМА 14. Інтерактивне навчання історії.	6	2	2			2	6	2				4
ТЕМА 15. Інноваційні процеси у викладанні шкільного курсу історії.	6	2	2			2	6					6
ТЕМА 16. Способи перевірки та оцінювання результатів навчання історії.	6	2	2			2	6					6
ТЕМА 17. Професійний портрет вчителя історії.	6	2	2			2	6		2			4
ТЕМА 18. Методична робота в школі.	6	2				4	6					6
ТЕМА 19. Кабінет історії в школі.	6	2				4	6					6
ТЕМА 20. Виховна робота з історії в школі.	6	2	2			2	6		2			4
Всього год. за змістовий модуль	60	20	10			30	60	6	4			50
Усього годин	120	40	20			60	120	12	6			102

6.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Засоби організації систематичних курсів історії	2 год.
2.	Засоби формування вмінь та ключових компетенцій як компонент змісту шкільної історичної освіти	2 год.
3.	Сучасні підручники з історії	2 год.
4.	Особливості роботи з історичними джерелами на уроках історії	2 год.
5.	Інтернет на уроках історії	2 год.
6.	Інтерактивне навчання	2 год.

7.	Оцінювання навчальних досягнень на уроках історії	2 год.
8.	Ораторське мистецтво	2 год.
9.	Вирішення конфліктних ситуацій у школі	2 год.
10.	Виховний потенціал шкільних курсів історії	2 год.

6.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

- 1) Написати характеристику на один з шкільних підручників.
- 2) Підготувати широкий план-конспект уроку з історії.
- 3) Написати і захистити на змістовий модуль реферат на вибір.

Тематика рефератів

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЇ В УКРАЇНІ

Історична освіта і методика викладання історії часів Київської Русі.

Початок відтворення минулого нашої країни. Автор першої історичної книги Київської Русі «Повісті минулих літ» літописець Нестор.

Розвиток педагогічної та історико-методичної думки в XV–XVII ст.

«Азбуковники» – рукописні збірники навчального, довідкового та повчального характеру. «Азбуковники» – джерело відомостей про великих історичних діячів, історичні події, заняття та побут людей.

Розвиток української мови – слов'янська граматика «Адельфотес» – 1591 р.; «Граматка словенска языка» – 1596 р. Зизанія Лаврентія: «Граматика словенскія правильное синтагма» – 1619 р. Мелетія Смотрицького.

Літописання XIV – першої половини XVII ст. та його роль у поширенні історичних знань в Україні (Короткий Київський та Короткий Волинський літописи – XV-XVI ст., Київський літопис – поч. XVII ст., Густинський літопис – перша половина XVII ст., «Острозький літописець», «Львівський літопис» – перша половина XVII ст.). «Хронограф» – джерело по вивченню боротьби проти монголо-татарського іга, висвітленню політичної історії Литви, України й Московської держави XV- 20 р. XVII ст.

Києво-Могилянський колегіум – центр становлення української науки, його роль у розвитку історико-методичної думки.

Розвиток педагогічної думки у II половині XVII - XVIII ст.

«Синопис» – 1674 р. – перший учбовий посібник з історії України та Росії, джерело з історії військових дій.

Роль старшинського літописання у розвитку історичних знань – літописи Самовидця, Г. Грабянки та С. Величка. Запровадження викладання громадянської історії в школах Головний метод навчання – зазубрювання питань і відповідей. Г. Сковорода (1722-1794 рр.) – його внесок у розробку кардинальних проблем філософського, суспільно-політичного, педагогічного та етнічного характеру.

«Історія русів» – (рубіж XVIII-XIX ст.) – започаткування нової історіографії в Україні. В. Рубан, М. Бантиш-Каменський, О. Ригельман, О. Шафонський, М. Антоновський, А. Полетика, Я. Маркович, автори історичних праць, які залишили помітний слід в історіографії України.

Науково-педагогічна думка та методика викладання в XIX ст.

Зміст шкільного курсу історії. Роль Т.Г. Шевченка, О.В. Духновича, М.І. Пирогова, С.Ф. Русової; Х.Д. Алчевської та інших у розвитку педагогічної думки в XIX ст.. М. Костомаров – автор багатьох праць з історії козацької України. Внесок В. Антоновича в розвиток історичної науки. «Еволюційний» та «соціологічний» методи, вивчення історії (М.І. Гарєєв,

В.П. Бузескул). Роль (М.С. Грушевського, О.Я. Єфіменко, Л.П. Добровольського, М.І. Істоміна, Н.П. Покотила, В.Я. Уланова і інших) у визначенні і обґрунтуванні методики викладання як науки, що має власний предмет і методи дослідження – кінець ХІХ – поч. ХХ ст.

Розвиток шкільної освіти в роки визвольних змагань 1917-1920 рр.

Основні етапи розвитку шкільної історичної освіти в радянський період:

- а) Шкільна історична освіта в 1921 – 1930 рр.
- б) Встановлення стабільної системи і змісту шкільної історичної освіти в 30-х роках.
- в) Історична освіта в повоєнний період.

6.5. ЗНАЙОМСТВО З ПРАКТИЧНИМ ДОСВІДОМ

Протягом вивчення навчальної дисципліни передбачається відвідування закладів загальної середньої освіти м. Ужгорода для ознайомлення з практичним досвідом роботи вчителів. Базовими школами виступають Ужгородський науковий ліцей Закарпатської обласної ради та Ужгородський ліцей «Інтелект» Ужгородської міської ради.

6.7. Перелік питань на іспит з навчальної дисципліни «Методика викладання історії в школі».

1. Актуальні проблеми шкільного підручника з історії .
2. Види пізнавальних умінь, що формуються у шкільних курсах історії.
3. Визначення рівня розвитку пізнавальних здібностей школярів до вивчення історії.
4. Гра на уроці історії.
5. Дискусія на уроці історії.
6. Дослідницька діяльність учнів з історії.
7. Емпіричний і теоретичний рівні засвоєння учнями навчального історичного матеріалу.
8. Застосування опорних схем та сигналів у навчанні історії.
9. Зв'язок методики навчання історії з іншими науками.
10. Зміст шкільної історичної освіти. Історичні факти і їх класифікація.
11. Інтерактивне навчання історії. Характеристика основних моделей навчання історії.
12. Інтерактивні технології навчання.
13. Кабінет історії в школі.
14. Класифікація текстів та особливості використання підручника на уроці історії.
15. Методи наукових досліджень у методиці навчання.
16. Методика проведення різних типів та елементів структури уроку.
17. Методика роботи з умовно-графічною наочністю.
18. Методика формування пізнавальних умінь.
19. Моделювання як метод інтеграції знань учнів.
20. Навчання за допомогою різних типів навчальних текстів. Методика роботи з історичним документом.
21. Наочність у навчанні історії. Методика роботи з речовими пам'ятками й образною наочністю.
22. Об'єкт і предмет методики історії як науки.
23. Основні компоненти змісту історичної освіти.
24. Особистісно-орієнтований підхід у викладанні історії.
25. Особливості пізнавального інтересу учнів до історії.
26. Підготовка вчителя до уроку.
27. Підходи по класифікації уроку історії.
28. Пізнавальні завдання як засіб діагностики і розвитку пізнавальних можливостей учнів у навчанні історії.
29. Пізнавальні процеси у навчанні історії.

30. Позакласна робота з історії.
31. Поняття наочного навчання. Класифікація наочності.
32. Поняття про вміння в методиці навчання історії.
33. Поняття та сутність методики навчання історії.
34. Порівняльна характеристика лінійного та концентричного підходів до структури шкільної історичної освіти.
35. Прийоми вивчення історичних фактів на емпіричному рівні.
36. Прийоми вивчення історичного матеріалу на теоретичному рівні.
37. Прийоми і засоби навчання історії.
38. Проблема вивчення пізнавальних можливостей школярів у методиці навчання історії.
39. Проблема диференційованого підходу до учнів у навчанні історії.
40. Проблема інтерпретації навчальних текстів на уроках історії.
41. Проблеми методів навчання історії та їх класифікація.
42. Робота з підручником на уроках історії.
43. Роль і місце методики у шкільному навчанні історії.
44. Співвідношення фактів і теорії в курсах основної школи.
45. Способи вивчення пізнавального інтересу учнів до історії.
46. Структура інтерактивного уроку історії.
47. Сучасний напрям історичної освіти.
48. Сучасні підходи до оцінювання ріння навчальних досягнень школярів на уроках історії.
49. Сучасні цілі та завдання шкільної історичної освіти в Україні.
50. Теоретичний матеріал в історичних курсах.
51. Технічні засоби навчання. Аудіо та відео засоби навчання історії.
52. Технічні засоби навчання. Комп'ютер на уроці історії.
53. Технологія оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з історії в основній школі у контексті компетентнісного підходу.
54. Урок як основна форма навчання історії. Характеристика уроків.
55. Учитель історії, його права та обов'язки.
56. Форми організації навчального процесу. Лекція, семінар, практикум у навчанні історії.
57. Функції і форми перевірки результатів навчання історії.
58. Характеристика сучасної системи шкільної історичної освіти в Україні.
59. Художня та науково-популярна література у навчанні історії.
60. Як використати на уроці методичні можливості підручника.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – персональні комп'ютери, мультимедійний проектор.

Наочні засоби – таблиці, карти, репродукції картин.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. . Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. Офіційний вісник України. 2012. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/tu/1392-2011-%D0%BF>.
2. Закон України «Освіта України. XXI століття. 1993 р. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті». *Освіта України*. 2001. № 29.

3. Закон України «Про загальну середню освіту». *Освіта України*. 1999. № 25.
4. Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Історія України. Всесвітня історія (5-9 класи). Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klasy-naskrizni-zmistovi-liniji/istoriya-ukrajiny-5-9-klasy-naskrizni-zmistovi-liniji/>
6. Історія України. Всесвітня історія. Навчальна програма для 6-11-х класів ЗНЗ. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56138/>.
7. Історія. Модельні програми 5–6 і 7–9 класів НУШ. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83189/>.
8. Курилів В. Методика викладання історії. Курс підвищення кваліфікації вчителів: Навчальний посібник. Харків-Торонто, 2008.
9. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Посібник учителя. Харків, 2006.
10. Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії. Практикум вчителя. Харків, 2007.
11. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті. *Освіта України*. 2001. № 29.
12. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі: Навчальний посібник. Київ, 2006.

Додаткова література:

13. Баханов К. Класифікаційні ознаки технології навчання історії в школі. *Історія в школі (ІВШ)*. 2001. №3-4.
14. Баханов К. Оновлення змісту сучасної шкільної історичної освіти. Донецьк: Юго-Восток, 2005. 326 с.
15. Баханов К.О. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України (методичний посібник для учителів). Київ, 1996.
16. Баханов К.О. Професійний довідник вчителя історії. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 239 с.: табл. (Серія «Професійний довідник»).
17. Болсун С. Вчительські манери: сутність та вимоги до них. *Рідна школа*. 2001. № 8. С. 64.
18. Борисов С. Хронологічні завдання на уроці історії. *ІВШ*. 1998. № 9.
19. Вивчення розділу «Загальні основи педагогіки в педагогічному інституті» / За ред. О.А. Дубасенюк та А.В. Іванченка. Житомир, 1994.
20. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
21. Газін В. Вивчення всесвітньої історії в Україні: 20 років тупцювання на місці. *Дзеркало тижня*. 2011. 18–24 червня. № 22. С. 15.
22. Галлагер К. Викладання історії в контексті сприяння демократичним цінностям і терпимості: Посібник для вчителів. Київ, 1998.
23. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1995.
24. Гарнійчук В. Форми та методи виховання патріотизму старших підлітків у позаурочній діяльності. *ІВШ*. 2009. № 1-2. С. 18–23.
25. Гісем О. Словник персоналій до курсу всесвітньої імперії. *ІВШ*. 2008. № 1. С. 31–46.
26. Гороль П.К., Вороліс М.Г. Технічні засоби навчання на уроках історії. Вінниця, 1996.
27. Гузик Н. Модель індивідуалізованого та персоніфікованого навчання учнів історії. *Історія України*. 2005. С. 10–21.
28. Данилець Ю.В., Міщанин В.В. Методика викладання історії: навчально-методичні рекомендації з вивчення курсу (згідно вимог кредитно-модульної системи). Ужгород, 2009. 48 с.
29. Десятов Д.Л. Методичні можливості педагогічного малюнка на інтерактивній дошці // Історія та правознавство. 2010. № 22–24.
30. Дубасенюк О.А.. Психолого-педагогічні фактори професійного становлення вчителя.

Житомир, 1995.

31. Ковальова І. О. Образ педагога. Х.: ПФ «Антіква», 2002. 276 с.;
32. Коляда І. Методи вивчення курсу «Історія України». *ІВШ*. 2007. № 7-8. С. 31–44.
33. Коляда І., Радчук А. Культурне і духовне життя в УСРР в умовах НЕПу: урок-практикум // *Історія в школі*. 2009. № 1-2. С. 30–35.
34. Комаров В. Історичні поняття як складові елементи історичних знань учнів: на прикладі теми «Падіння Республіки та утворення Римської імперії». *ІВШ*. 2006. № 1. С. 19–24.
35. Комаров В. Формування поняття «Українська державність» на уроках історії та правознавства. *Історія в школах України (ІВШУ)*. 1998. № 2.
36. Концепція безперервної історичної освіти в Україні. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. 1995. № 8
37. Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посібник. Х., Торонто: ТОВ Вид-во «Ранок», 2008. – 256 с.
38. Лисенко М. М. Методика викладання історії України. Київ: Радянська школа. 1985.
39. Мельник Л. П. Методика викладання історії в середній школі. Київ, 1974.
40. Мисан В. Сучасний урок історії: типологія, структура, характеристика, форми. *ІВШ*. 2006. № 3. С. 20–25.
41. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К., 2003. С. 13 – 39.
42. Педагогічна творчість молодих дослідників: Збірник студентських наукових робіт / За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Поліграфічний центр ЖДПУ, 2001. 201 с.
43. Подолян Л. Тести з історії України: Хрестики і нулики – для кого ця гра? *Дзеркало тижня*. 2009. 30 травня. С. 13.
44. Пометун О., Гупан Н. Підручник як засіб виховання громадянина: складний шлях нового підручника з новітньої історії. *ІВШУ*. 2005. № 4. С. 19–24.
45. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006.
46. Психолого-педагогічні фактори підвищення професійної майстерності вчителя-вихователя: *Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції 16-17 листопада 1995 року* / Ред. кол. О.А. Дубасенюк (відп. ред.) та ін. Житомир: ЖДПІ, 1995. 328 с.
47. Ржепецький Я. Крилаті вислови на уроках історії України. *Освіта*. 1998. 2-9 вересня. С. 12.
48. Родик К. Іноваційні підручники: Радянський спадок української школи: [підручники з історії]. *Україна молода*. 2010. 24 липня. № 135. С. 10.
49. Семешук В. Красознавчі матеріали на уроках історії та у позакласній роботі. *Рідна школа*. 2001. № 10. С. 59–60.
50. Сотніченко В. Диференціація процесу формотворення знань на основі структурування змісту навчального матеріалу (на прикладі теми «Перша світова війна», 10 кл.). *ІВШ*. 1999. № 7.
51. Сотніченко В. Урок історії: нові технології навчання. *ІВШ*. 1997. № 8.
52. Терно С. Проблемні задачі з історії для старшокласників (Дидактичний посібник для учнів 10-11 класів). Запоріжжя: Просвіта, 2008. 31 с.
53. Терно С. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) : [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
54. Терно С. Умови формування наукових понять в учнів на уроках історії. *ІВШ*. 2000. № 1.
55. Терно С., Коган З., Полтавська І. Проблемні задачі з історії для учнів 6-7 класів загальноосвітньої школи. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 23 с.
56. Терно С., Хінева А. Проблемні задачі з історії для учнів 8-9 класів загальноосвітньої школи. Запоріжжя: Просвіта, 2009. 31 с.
57. Терно С.О. Технологія формування історичних понять учнів 9-го класу загальноосвітньої школи. Запоріжжя: Просвіта, 2002. 71 с.
58. Турянська О. Технологічні засади історичної освіти. *ІВШУ*. 2000. № 3.
59. Фідря О. Афоризми та висловлювання у викладанні історії. *ІВШУ*. 1998. № 1.

60. Хейлик Л. Організація словникової роботи на уроках історії. *ІВШУ*. 1998. № 3.
61. Чубур Н. Реалізація особистісно зорієнтованого підходу на уроках історії. *Рідна школа*. 2003. січень. С. 49–50.
62. Шевченко Т. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності учнів на уроках історії. *Історія України*. 2000. березень (№9). С.4–5.
63. Шкільна історія очима істориків-науковців. Матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / Упорядкування та редакція Н. Яковенко. Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 2008.127 с.
64. Щербина М. Сценарій гри «Брейн-ринг» для учнів 9-х класів. *Історія України*. 2000. вересень (№34) . С. 9.

Інформаційні ресурси

65. <http://osvita.ua> – Освітній портал «Освіта.UA».
66. <http://urok-ua.com> – Освітній портал «УРОК-UA».
67. <http://pedrada.com.ua> – Педрада. Портал освітян України.
68. <http://infosvit.if.ua> – Освітній портал «ІНФОСВІТ».
69. <http://pedpresa.ua> – Освітній портал «Педагогічна преса».
70. <http://education-ua.org> – Портал громадських експертів «Освітня політика».
71. <http://educlub.com.ua> – Освітній онлайн-журнал.
72. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал «Все про освіту України».
73. <http://ukped.com> – Українська педагогіка.
74. <http://uchiteli.com.ua> – Сайт учительської взаємодопомоги: методичні матеріали, календарні плани, відеоуроки та інше.
75. <http://shkola.ua> – Новий навчальний портал.
76. <http://svitosvit.ua> – Українська мережа навчальної інформації та освітніх послуг «СвітОсвіт».
77. <http://znannya.info> – Інформаційний портал «Знання».

Робочу програму навчальної дисципліни «Методика викладання історії у школі» складено на основі підручника: Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)